

RECEPTAREA ARTEI - DIMENSIUNEA PSIHOLOGICĂ ȘI PROCESUALĂ REFLECTATĂ ÎN CREAȚII ARTISTICE ALE ELEVILOR ȘI STUDENȚILOR ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL ARTISTIC

Olimpiada ARBUZ-SPATARI, dr., conf. univ.

Summary

Reception of art is, along with artistic creation, the second most important and complex phenomenon of art and artistic knowledge. The realities of knowledge, thought and perception of art, the disclosure of which bring a substantial contribution essence of aesthetic design, claims a new concept of aesthetic education and training of education, a concept that addresses the artistic work as a unit of meaning and interpretation of generating value immanent stated, the work, and the value in the current that produced by the activity of the artist who receives / interprets artistic creation.

Metodologia de cercetare a fenomenului receptării artistice se constituie ca un răspuns la vechea dispută între psihologi și esteticieni cu privire la caracterul metodei experimentale în surprinderea reacției spontane și sincere a receptorului față de opera de artă. R.Francis (1968 - *Psychologie de l'esthetique*) – consideră că apare o necesitate științifică, fie și cu riscul relativei artificializării, de a se introduce o metodă standardizată de măsurare a comportamentului de receptare artistică, altfel, existând pericolul de a rămâne la stadiul unei discipline care să se ocupe numai de descrieri subiective. Această tendință de „artificializare” proprie metodei experimentale este contracarată, datorită ținerii sub control a condițiilor obiective și subiective ale desfășurării comportamentului de recepție, de posibilitatea pe care o oferă în dezvoltarea unor concluzii cu caracter logic, bazate pe stabilirea unor ipoteze fondate și pe o metodologie adecvată. În acest fel poate fi surprins convingător, autentic și acurat comportamentul urmărit în toată specificitatea sa fără a se pierde prea mult din caracterul spartan.

Receptarea artistică este, alături de creația artistică, al doilea cel mai important și mai complex fenomen al artei și al cunoașterii artistice. Examinat în context educațional, receptorul de artă este reprezentat de elevul/studentul care se formează teleologic (în conformitate cu un sistem de obiective) ca, creator de creații artistice și ca receptor al operelor de artă. Educația este un proces continuu de *devenire* a ființei umane ca atare. Formarea creatorului în domeniul artelor plastice este de asemenea un proces continuu de *devenire* a ființei umane în calitate sa de receptor al operelor și fenomenelor artistico-plastice, prin activitatea de receptare înțelegându-se atât percepția propriu-zisă a creației artistice, cât și activitățile de interpretare a acestuia. În procesul acestei activități complexe – de receptare propriu-zisă și de interpretare – opera artistică este re-creată de către creator la fiecare etapă a procesului de receptare și de elaborare a unei creații artistico-plastice, receptorul însuși formându-se, ca, creator într-o nouă calitate.

Particularitățile generale ale receptării artistice (artístico-estetice), sunt:

a) *totalitatea* - receptarea este *totală*, ea reflectă însușirile estetice ale unei forme (ale unor obiecte) sau ale unui fenomen, în totalitatea lor;

b) *caracterul apreciativ* - receptarea este *evaluativă*, ea apreciază ca fiind important (valoros) ceea ce o promovează sau ceea ce îi înlesnește înțelegerea însușirilor formelor, fenomenelor etc., în unitatea lor pe care le ierarhizează;

c) *semnificația* - receptarea este semnificativă, ea tinde în final spre un *înțeles, un sens, o semnificație* [3, p. 561].

Ochiul vrea să „vadă” forme (fenomene) cu un anumit înțeles. Atunci când nu are cum să totalizeze însușirile unei anumite forme, intervine un proces de autocorelare.

Cele trei caracteristici ale receptării n-o epuizează, ci marchează doar aspectele definitorii ale receptării în raport cu percepția artistico-plastică și cromatică. Multitudinea de principii care definesc receptarea

artistică este sintetizată de cercetarea lui Vl. Pâslaru, *Introducere în teoria educației literar-artistice* [2, p. 54-115].

Prioritatea receptorului de artă, ca principiu al artei și al educației artistice, în general, și al celei literar-artistice, în special, este convergent concepției estetice a lui Șt. Lupașcu ca idee ce explică și confirmă natura creației-receptării artistice, care, într-o sinteză deloc exhaustivă, este dată de caracteristicile:

- unitatea / diversitatea / complementaritatea subiect-obiectului - imaginea este simultan subiect și obiect;
- originea artei în psihism - imaginea este „produs al psihismului pur”;
- originea libertății imaginii artistice în caracterul omogen al energiei celulelor nervoase și în manifestările și posibilitățile diferite ale acestei energii, în funcție de intenționalitatea și modalitatea subiectului receptor, a factorilor de influență asupra receptorului etc.;
- specificul fenomenului psihic al imaginii care constă în capacitatea acesteia de a fi simultan real și ireal;
- imaginea este întotdeauna dinamică și niciodată sigură; ea este mobilă și pluralistă;
- imaginea este o realitate interioară conștientizată;
- arta este un elan către libertate, „un mănunchi de virtualități”;
- imaginația creatoare este cel mai puternic, mai fecund și mai primejdios fenomen specific psihismului;
 - arta este procesul de cunoaștere a cunoașterii, conștiință a conștiinței;
 - în artă, subiectul tinde să se contopească cu obiectul sau invers, subiectul și obiectul se contopesc pentru a dispărea;
 - în materia psihică, adevărul diferă de adevărul fizic și biologic și, în consecință, pare fals în comparație cu cele două adevăruri precedente;
 - imaginația creatoare îl eliberează pe om de tirania subiectului (sau eului) ca și al obiectului (universul ambiant);
 - universurile create de imaginație – subiective și obiective, reale și fantastice, adevărate și false, etc., sunt suficiente lor însele;
 - în imaginația creatoare totul este adevărat, pentru că totul est posibil; și orice posibilitate este una adevărată;
 - numai în psihism (=în artă) temporalitatea este reversibilă iar spațiul – o jucărie;
 - arta nu este o evadare din lumea reală, „ea este o imixtiune în universul biologic, care se amestecă în universul fizic, pentru a se supune amândouă universului psihic”;
 - arta este, prin excelență, o activitate conceptuală;
 - emoția pentru artă este iminentă, artă fără emoție nu există; afecțiunea este un dat al ființei, deci *arta este esențială ființei* [Apud 2, p.82-83].

Psihismul (=arta), avertizează, filosoful, în universul nostru macrofizic și biologic, este minoritar, „de aceea arta pare adesea un lux, un divertisment”(Ș.Lupașcu, 1982). Și, deoarece „nașterea și afirmarea cea mai amplă a psihicului au loc mai ales în adolescență”, formarea și dezvoltarea receptorului de literatură și artă va fi totdeauna misiunea cea mai valoroasă a actului educațional [2].

Mecanismele fiziologice și psihologice ale acestei formări, conform lui Șt.Lupașcu, produc fenomenul psihismului, responsabil de echilibrarea continuă a noi și noi contradicții, acestea fiind adeveritoarele *devenirii* ființei umane, deci și a receptorului de artă / a cititorului de literatură. Astfel se stabilește că *principiul priorității receptorului* nu este unul de ideologie a educației sau de ordinul convenției sociale, conform căruia prioritatea ar fi obținută prin consens social, din exteriorul operei și a receptorului ei, ci *prioritatea receptorului de artă reprezintă calitatea iminentă a operei și a receptorului*, ultimul fiind al

doilea subiect creator al operei, dar un subiect care o creează continuu, creându-se continuu pe sine [2, p. 83-84].

Realitățile cunoașterii, gândirii și percepției artistice, la dezvăluirea esenței cărora aduce un aport substanțial concepția estetică, revendică un nou concept de instruire și formare estetică de școlaritate, concept care să abordeze opera artistică ca pe o unitate a sensului și interpretării, din care generează valoarea immanentă, înscrisă, a operei, și valoarea reflectată în activitatea, cea produsă de activitatea artistului care receptează / interpretează creația artistică.

Bibliografie

1. Mașek, V.E., *Arta și matematica (introducere în estetica informațională)*, Editura Politică, București 1972.
2. Pâslaru, V., *Introducere în teoria educației literar-artistice*, Editura Muzeum, 2001.
3. Vozian, L., ș.a. *Receptarea artistică: metode/procedee de dezvoltare*, în: Probleme ale științelor socio-umane și modernizării învățământului, Tezele conferinței științifice anuale a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”, Chișinău, 2009, vol. II, p.558-564.